

COVID-19 Sırasında ve Sonrasında Sağlıklı ve Güvenli Bir Okul Ortamı Oluşturmada Okul Liderlerinin Görev ve Sorumlulukları

Olca Yavuz¹

Öz

Bu çalışmada sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturabilmek için okul liderlerinin ve eğitimcilerin görev ve sorumlulukları beş temel başlık altında özetlemiştir. İlk olarak COVID-19 sonrası okullarda sağlıklı ve güvenli yaşam bilincinin oluşturulması için 14 aşamalı okulları yeniden açma planı sunulmuştur. İkinci olarak, sağlıklı bir okul ortamı oluşturmak için yapılması gereken alternatif yatırım ve reformlar tanıtılmıştır. Uzaktan eğitim ve teknoloji entegrasyonu süresince, okul, öğrenci ve eğitimcilerin siber güvenliğini sağlamak için dijital liderlik yapmak eğitim liderlerinin üçüncü sorumluluğu olarak belirtilmiştir. Her öğrencinin ve okul personelinin sosyal ve duygusal sağlığını korumak okul liderlerinin dördüncü ana görevi olarak ifade edilmiştir. Beşinci olarak erken müdahale yöntemleri ve sistematik yönlendirmenin de güvenli bir okul ortamı oluşturmada önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu çalışmanın son kısmında da COVID-19 sırasında ve sonrasında eğitime müdahale ve iyileşme sırasında akılda tutulması gereken yol gösterici ilkeler özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sağlıklı ve Güvenli Okul, Eğitim Liderliği ve Sağlıklı Okul, Güvenli Okul Kültürü

The School Leaders' Roles and Responsibilities in Creating a Healthy and Safe School Environment During and After the COVID-19¹

Abstract

This study summarizes the key roles and responsibilities of school leaders in creating a safe and healthy school environment under five main headings. First, a school reopening plan with 14 stages was presented to create awareness of healthy and safe school environment after COVID-19. Secondly, alternative investments and reforms are introduced to create a healthy school environment. During distance education and with the integration of technology, digital leadership is stated as the third responsibility of education leaders to ensure the cyber security of schools, students and educators. Protecting the social and emotional well-being of every student and school staff was identified as the fourth duty of school leaders. In the fifth place, the early intervention methods and systematic guidance services were also considered as important factors in creating a safe school environment. In the last part of this study, the guiding principles are summarized regarding the education response and recovery during and after COVID-19.

Keywords: Healthy and Safe School, Educational Leadership and Healthy School, Safe School Culture

Makale Geçmişi
Makale Türü
Önerilen Atf

Geliş: 26. 11. 2021
Derleme Makalesi

Kabul: 12.12.2021

Yayın: 30.12.2021

Yavuz, O. (2021). COVID-19 sırasında ve sonrasında sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturmada okul liderlerinin görev ve sorumlulukları, *Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Arayışı Dergisi (UEMAD)*, 1(1), 37-51.

¹ Olca Yavuz: Associate Professor, Southern Connecticut State University, CT/USA, yavuzol@southernct.edu, ORCID: 0000-0003-1060-5401

Okul Sağlığı ve Güvenliğinin Tanımı

Verimli ve etkili bir okul iklimi yaratabilmek için, okul sağlığı ve okul güvenliğinin tanımını ve kuramsal çerçevesini iyi anlamak gerekiyor. Tüm öğrenciler için güvenli okul demek, öğrencilerin hiçbir şiddete ve tehdiye maruz kalmadan, zorbalıktan ve haksızlıklardan korunduğu pozitif bir öğrenme iklimi oluşturmak demektir (DeAngelis, and Lueken, 2019). Okul sınırları içinde yasa dışı maddelerin satışı veya kullanımından korunmasını teşvik etmekte güvenli okul kapsamında ele alınmaktadır. Okul güvenliği son yıllarda eğitim sistemleri için en önemli problemlerden biri olarak kabul edilmektedir (National Institute of Justice, 2017)

Özellikle COVID-19 pandemisinden sonra güvenli ve sağlıklı okulların tanımı değişti (Pattison, Hoke, Schaefer, Alter, and Sekhar, 2021). Türkiye’de okul güvenliğini birçok eğitimci ve uzman farklı açılardan ele almışlardır (Işık, 2004). Örnek olarak Dönmez (2001) ve Güven (2002) güvenli bir okulu öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer bütün personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal bakımdan özgür hissettiği uygun bir öğrenme ortamı yaratılması olarak tanımlamışlardır. COVID-19 pandemisi ile birlikte tüm öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak giderek zor bir hale gelmiştir. COVID-19 etkisi ile okul güvenliği son yılların en önemli problemlerinden birisi haline gelmiştir (Van den Berg, Schechter-Perkins, Jack, Epshtein, Nelson, Oster, and Branch-Elliman, 2021).

Tüm dünya da pandeminin halen devam ettiği ve yakın zamanda bitmesinin hemen olası görünmediği bu dönemde, öğrencilerin güvenli bir biçimde okullarına devam edebilmesi için kapsamlı çözüm arayışları ulusal düzeyde devam etmektedir. Okullar, milyonlarca öğrenci için güvenli öğrenme ortamı sağlayan, bu sayede ebeveynlerin veya birincil bakım verenlerinin çalışma yaşamına katılımına olanak veren ve başta yüzbinlerce öğretmenler olmak üzere diğer okul personelinin istihdam edildiği mekânlar oldukları için toplumun önemli bir parçasıdır. Diğer bir deyişle, güvenli okullar, güvenli topluluklar ve güvenli ülke demektir (Sakarya, 2020).

Okul Güvenliğinin Kuramsal Çerçevesi ve Boyutları

COVID-19 pandemisinden sonra okulların sağlık ve güvenlik anlayışı ciddi olarak değişikliğe uğradı. Bu koşullarda okulları, güvenli yapan etkenleri anlamak ve zaman kaybetmeden etkili okul güvenliği politika ve yöntemlerini hayata geçirebilmek büyük öneme sahiptir. Okul güvenliği, çocuğun ya da diğer okul personelinin okula gitmek amacıyla evinden ayrılması anından başlayarak tekrar evine gelinceye kadar geçen tüm aşamaları içerir (Işık, 2004). Bu anlamda birçok eğitimci ve araştırmacı okul güvenliğinin kuramsal çerçevesi ve boyutları üzerine farklı çalışmalar yürütmektedirler. Bu önceki çalışmaların ışığında, okul sağlığı ve güvenliğinin kuramsal çerçevesini 16 farklı boyutta ele alabiliriz (Bozkurt and Sharma, 2020; Brohier, 2017; Esposito, Cotugno, and Principi, 2021; Kerner, Erdély, Ács, Boncz, Prémusz, and Morvay-Sey, 2021; Işık, 2004; Paci-Green, Varchetta, McFarlane, Iyer, and Goyeneche, 2020):

1. Okul taşımacılığında güvenlik: Okul ile ev arasındaki ulaşım da güvenlik
2. Okul içi ve dışında, ruhsal ve duygusal güvenlik
3. Okul ve sınıfta cezaya dayalı olmayan onarıcı disiplin
4. Doğal ve tabii afetlere karşı güvenlik
5. Okul güvenliği ve iklimi komitesi
6. Okul güvenliği değerlendirme ve raporlama sistemi
7. Okul güvenliği ve tehdit risk analizi ve saha değerlendirmesi
8. Okul acil durum operasyon planları
9. Okul güvenliği, personel, fakülte, aile ve öğrenci eğitimi
10. Arkadaşlarından gelecek şiddet ve zorbalık olaylarına karşı güvenlik
11. Öğretmenlerin duygusal, fiziksel veya cinsel şiddetine maruz kalma konusunda güvenlik
12. Okul sağlık ve temizliğe ilişkin güvenlik
13. Okul siber güvenliği
14. Cinsel taciz ve cinsel saldırı cinsel istismara karşı güvenlik
15. Farklılık, etnik ve siyasî görüş konularındaki güvenlik
16. Okulun fiziksel düzeninin güvenliği

Çalışmanın Önemi ve Amaçları

Her çocuk okulunda güvenli ve sağlıklı bir ortamda eğitim ve öğretim görmeyi hak eder. Bu yüzden okul liderlerinin en önemli görev ve sorumlulukları arasında öğrenci ve öğretmenlerin sağlık, güvenlik ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak gelmektedir (Brohier, 2017). Bu makalede okullarda “Sağlık” ve “Güvenlik” kavramları geniş bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Okullarda sağlık ve güvenlik kavramları sadece fiziksel olarak düşünülmemelidir. Fiziksel gelişim yanında, sosyal, duygusal ve ruhsal olarak sağlıklı olmayan bireyler de kendini değersiz ve yetersiz hisseder (Willgerodt, Walsh, and Maloy, 2021). Bu yüzden okullarda tam anlamıyla “Sağlıklı ve Güvenli” bir ortam oluşturmak için, bu çalışmada veriye ve araştırmaya dayalı liderlik stratejileri ve politikalar global anlamda ilk kez ele alınmıştır.

Her okulun, öğrencilerine güvenli ve sağlıklı bir öğrenme ortamı sağlama görevi vardır. Özellikle COVID-19 pandemisi ile birlikte okul güvenliğinin kuramsal çerçevesi kapsamı ve boyutları birçok ülkede yeniden ele alınmaya başlamıştır. Daha önce yapılan çalışmalardan farklı olarak, bu derleme makalesi sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturmada okul liderlerinin görev ve sorumluluklarını global bir yaklaşım izleyerek altı temel başlıkta özetlemektedir. Bu çalışma birçok devlet okulu için önemli bir yere sahiptir çünkü son zamanlarda da okullarda Sağlık Bakanlığının ve bilim kurulunun hazırladığı raporlarda ki yapısal önlemlerin uygulanabilmesi için bir yol haritası sağlamaktadır. Bu çalışma özellikle aşağıdaki soruları ele alacaktır:

- Sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturmada okul liderlerinin görev ve sorumluluklarını nelerdir?
- Okul ikliminin, okulun sağlık ve güvenlik politikalarının gözden geçirilmesi ve güçlendirmesi için neler yapılmalıdır?
- Sağlıklı ve güvenli okul kavramının geniş bir çerçeveden nasıl ele alabiliriz?
- COVID-19 sırasında akılda tutulması gereken yol gösterici ilkeler nelerdir?
- Erken müdahale yöntemleri uygulanarak nasıl sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturulabiliriz?
- Okul siber güvenliği ve öğrenci sağlığının korunması için dijital liderlik kavramının boyutları nelerdir?
- Sağlıklı ve güvenli okul ortamı oluşturmak için alternatif eğitim finans modelleri nasıl geliştirilebilir?
- COVID-19 sonrası okullarda sağlıklı ve güvenli yaşam bilincinin oluşturulması nasıl mümkün olacaktır?

Millî Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumunda, okul öncesi, temel eğitim ve orta öğretim çağında bulunan 18 milyon civarında öğrenci öğrenim görmektedir. Okul liderleri milyonlarca öğrencinin ve bu öğrencilere eğitim veren 1 milyonun üzerinde öğretmen, psikolojik danışman ve okul personeline güvenli bir okul ortamı oluşturmaktan sorumludurlar. Bu makalede 5 farklı genel başlık altında sağlıklı ve güvenli bir okul kültürünün benimsenmesi ve uygulanması için okul liderlerine ait görev ve sorumlulukları global bir çerçeveden inceleyecektir.

1. 14 Aşamalı Sağlıklı ve Güvenli Olarak Okulları Yeniden Açma Planı

COVID-19 pandemisi sonrası okullar da güvenli bir yaşam bilincinin ve ortamının oluşturulması için uluslararası çalışmalar ışığında 14 aşamalı kapsamlı eğitim uygulamaları incelenmiştir.

Okulu yeniden açma sağlık ve güvenlik komitesi. Okullarda tüm öğrenciler ve eğitimciler için sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturmak bir ekip işidir. Bu yüzden pozitif ve verimli bir okul iklimi yaratmak için okul idaresinin en önemli rollerinden birisi “Okul Sağlık ve Güvenlik Komitesini” kurması ve yönetmesidir (Zuilkowski and Marty, 2021). Bu ekibin temel işlevi okuldaki tüm öğrenci, öğretmen ve eğitim personelinin fiziksel, sosyal ve duygusal sağlığının korunmasında destek sağlamasıdır. Okul sağlık ve güvenlik komitesi, sistematik planlama ve uygulamalara odaklanarak verimli bir okul ortamı geliştirmek, teşvik etmek ve sürdürmek için okul içinde ve okul dışında iş birliği içerisinde yıl boyunca etkin faaliyetler gösterir.

Bu komite kendi alanında uzmanlar ile birlikte taciz gibi olayları önlemek ve zorbalıklar ile mücadele etmek için öğrencilere, öğretmenlere, idari personele ve ebeveynlere eğitimler düzenler. Okul güvenliği sağlamak

için, personel, fakülte, aile ve öğrenci eğitimi önemlidir. Komite üyeleri diğer okullarda uygulanan en son sağlık ve güvenlik uygulamaları hakkında bilgi edinmek için kendileri de düzenli olarak mesleki gelişim eğitimlerine katılırlar. Aşağıdaki listede görüldüğü gibi, genel olarak yurtdışında Okul Sağlık ve Güvenlik Komitesi üyeleri, özel seçilmiş gönüllülük esasına dayanan eğitilmiş profesyonellerdir. Türkiye’de okul hemşiresi, okul psikoloğu, özel eğitim öğretmeni personel kadrosu birçok okulda olmadığı için, bu eksik üyeler il veya ilçe milli eğitim müdürlükleri ile işbirliği içerisinde dışarıdan uzmanlar ile tamamlanabilir.

- Okul Müdürü (Sağlık ve Güvenlik Komitesinin başkanı olarak görev yapar)
- Müdür Yardımcısı
- Özel Eğitim Öğretmeni
- Beden Eğitimi Öğretmeni
- Okul Hemşiresi
- Öğretmen Temsilcisi
- Veli Temsilcisi
- Destek Personeli
- Öğrenci Temsilcisi
- Okul Psikoloğu
- Sağlık Uzmanı
- İlçe Milli Eğitim Temsilcisi

Okul Sağlık ve Güvenlik Komitesi COVID-19 gibi kriz olaylarıyla başa çıkma, krizleri yönetme ve etkili bir şekilde krizleri çözüme yardımcı olur. Bu komite üyeleri okulda yaşanan olayların ve krizlerin büyüklüğüne göre ve ihtiyaca bağlı olarak düzenli bir şekilde toplanırlar (Ndana, 2018). Bu komite okul sağlık ve güvenlik eğitimlerinin yanında, okulda meydana gelen ve bildirilen öğrencilere yönelik taciz, gözdağı veya zorbalık şikâyetlerini de inceler. Okulda öğrenci veya eğitimcilerin sağlığını ve güvenliğini tehdit edecek unsurları tespit eder ve gerektiğinde soruşturma yürütüp rapor hazırlar. Geniş kapsamlı sağlık ve güvenlik ihtiyaç analizleri yaparak, çıkabilecek potansiyel sorunları önlemek için eylem ve eğitim planı hazırlar. Bu komite aynı zamanda okul iklimini ve okulun güvenlik politikalarını gözden geçirmek ve güçlendirmek için görevlendirilir (Williams, Schneider, Wornell, and Langhinrichsen-Rohling, 2018). Bu komitenin benzer karşılığı Türkiye’de “psikososyal koruma, önleme ve krize müdahale ekibi” olarak düşünülebilir. Bu yüzden okullar bu komitenin etkinliğini arttırabilecek yöntemler araştırılabilir.

Kişisel koruyucu ekipman. Okullar kişisel koruyucu donanım bakımından COVID-19 gibi yerel ve toplum çapında bulaşıcı hastalık salgılarına hazırlıklı olmalıdır. Genellikle "KKD" olarak adlandırılan “Kişisel Koruyucu Ekipman”, COVID-19 ile ilgili tehlikelere maruz kalmayı en aza indirmek için giyilen donanımları içermektedir. Virüsün bulaşması havadan veya bir kişi ile temastan kaynaklanabilir. Okullarda virüsün yayılmasını önlemek üzere alınacak kamusal önlemlerin en başında eğitimcilere ve öğrencilere kişisel koruyucu donanım sağlanması gerekmektedir. Kişisel koruyucu donanımlar: eldivenler, koruyucu gözlükler, yüz siperleri, maskeler veya tam vücut giysileri gibi öğeleri içerebilir.

Her öğrenciye chromebook. Bilişim çağını yaşadığımız 21. yüzyılda, öğrencilerin sağlıklı bir şekilde kullanabilecekleri, bütün sanal güvenlik ayarlarının yapıldığı bilgisayarlarının olması bu süreçte çok önemlidir. Genel olarak okullar ve çocuklar Chromebook’ları kullanıyor çünkü fiyatları uygun, yönetmesi ve kullanımı kolaydır (Hart-Davis, 2018). Bir Chromebook öğrenci hesabını sıfırlamak ve yenisini yüklemek basit olduğu için, normal bir dizüstü bilgisayar satın almaktan daha avantajlıdır. Sanal güvenlik ayarları ve tüm eğitim programlarına sahip güvenli bilgisayarlar kullanmak, bu süreçte öğrencilerin eğitimine büyük katkı sağlayacaktır.

Yeni okul, güvenlik sınıf düzeni ve prosedürleri. COVID-19 ile okullarda öğrenme deneyiminin birçok unsuru farklı olmaya başladı (Burgess, and Sievertsen, 2020). Sosyal mesafe kurallarını sürdürmek için, sınıfların hem yapılandırılmaları hem de içerikleri açısından gelişmesi gerekmektedir. Her sınıfta öğrenci sıraları en az 2 metre aralıklarla düzenlenmesi önerilmektedir. Bu durum sınıf düzenini yapısal olarak etkilemektedir. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin sıraları nereye yerleştireceklerini hatırlamalarına yardımcı olmak için yere işaretler konulmalıdır.

Maske ve sosyal mesafe korunumunu sağlamak için, sınıf doluluğunu da azaltmak gerekmektedir. Kitaplıkları, çalışma masalarını ve diğer gerekli olmayan donanımları kaldırarak daha fazla zemin alanı yaratılabilir. Hareket kabiliyetini sınırlandırmak için sınıf mobilyalarını sabitleyebiliriz. Bu, masaları birbirinden 2 metre uzakta tutmaya yardımcı olacaktır. Sıraları ve çalışma istasyonlarını ayırmak için temizlenebilir raflar veya hareketli beyaz tahtalar kullanılabilir. Sınıf mobilyalarının ayarlanması sırasında gerekli görülürse yeni masa ve sandalyeler sipariş edilebilir. Bu süreçte sadece sınıflar değil, okul kütüphanesi, spor odası, yemekhane, kafeterya, koridorlar ve öğretmen odaları sosyal mesafeye uymak üzere yeniden tasarlanmalıdır. Yeni okul ve sınıf düzeninde hijyen için her odaya el dezenfektanı istasyonları da sağlanmalıdır.

Okul tuvaletlerinin bakımı ve su çeşmelerinin durumu. COVID-19 ile birlikte okulda herkes tarafından kullanılan su çeşmelerinin kullanımdan kaldırılması önerilmektedir. Bu süreçte, her öğrenci kendi içme suyunu evinden getirmesi daha uygun olacaktır. Toplu kullanılan okul tuvaletlerinin bakımı, öğrenci sağlığı için hayati bir önem taşımaktadır. Okullar da sağlık, güvenlik ve kalite standartları göz önünde bulundurularak öğrencilerin ve eğitimcilerin kullandığı tuvaletlere sabun, hijyen malzemeleri ve diğer temizlik ihtiyaçlarının alınması sağlanmalıdır. Tuvaletlerin girişinde bir el dezenfektanı istasyonu sağlamak da etkili bir uygulama olacaktır.

COVID-19 tabela ve afişleri. Özellikle ilkokul öğrencileri için COVID-19 sağlık önlemlerini içeren ve sosyal mesafe kurallarını hatırlatma amaçlı duvarlara aşağıda önerilen tabela ve afişleri asılmalıdır:

- Yüz kapatma
- Elleri yıkama
- Öksürük ve hapşırıkları örtme
- Sosyal mesafe- mümkün olduğunca birbirinden 2 metre uzakta
- Birbirine dokunmama

Maske takma zorunluluğu: COVID-19 virüsünün öğrenciler ve öğretmenler arasında yayılmasını engellemek için hem öğretmenler hem de öğrenciler gün boyu maske takmak zorunda kalacaklar. Okul gününde çocukların maskelerini kısa bir süre için çıkarabilecekleri okul dışında “Maske Mola Alanları” oluşturulabilir. Özellikle küçük öğrencilerin maske takmakta zorlanabilirler ve maskelerini düşürüp kaybedebilirler. Bu yüzden Okullarda ve sınıflarımızda her daim ekstra maske bulundurmalıyız.

Okulda sınıfta, koridorlarda ve bahçede sosyal mesafe. COVID-19 ile birlikte belki de en çok duyduğumuz kelime “sosyal mesafe” veya sosyal alan oldu. Okullarda yüzlerce öğrenci var, her öğrencinin başka bir öğrenci ile sürekli olarak kendisinden 2 metre mesafeyi koruması neredeyse imkânsız denecek kadar zordur. Gereklilik üzerine bu sosyal mesafenin hem öğrenciler hem de öğretmenler arasında korunmasına özen gösterilmelidir. Sosyal mesafe kuralı Okullar da gün boyu uygulanmalı ve sosyal mesafe eğitimleri verilmelidir. Okulun fiziksel alanı yeterli değilse verilen eğitimler, sosyal mesafe sorunlarını tamamen çözmek için yeterli olmayacaktır. Okul ve sınıf doluluğunu da azaltmak için vardiyalı eğitim modeli gibi yapısal çözümler gerekmektedir.

Kişisel temizlik ve el dezenfektanı. Koronavirüs hastalığı (COVID-19) solunum yolu virüsleri, virüs içeren damlacıklar göz, burun ya da boğaz yoluyla vücudunuza girdiğinde yayılır. En sık görülen yayılma biçiminde eller aracı durumdadır (Galbadage, Peterson, and Gunasekera, 2020). Eller aynı zamanda virüsün bir kişiden diğerine geçmesinde de başlıca aracı durumundadır. Pandemi sırasında virüsün okullar da yayılmasını önlemenin en ucuz, en kolay ve önemli yollarından biri ellerin sabun ve suyla sık sık yıkanmasıdır. Bu yüzden Okullarda bol bol sabun bulundurulmalı ve öğrencilere ellerini doğru biçimde nasıl yıkayacağına ilişkin eğitimler verilmelidir.

Okula geliş ve çıkış prosedürleri. Koronavirüs hastalığı toplu alanlarda daha çok yayıldığı için okul giriş ve çıkışların da öğrenci kalabalığının engellenebilmesi için öğrenci geliş ve okul çıkış prosedürleri yeniden gözden geçirilmeli. Aileler okul idaresinin belirlediği okulun farklı noktalarına küçük gruplar halinde çocuklarını okula bırakmalı ve okuldan almalıdır. Aynı şekilde okul servislerinde de sağlık ve güvenlik önlemleri en yüksek seviyede uygulanmalıdır.

Karantina odası. Öncelikle her okulun idaresi okullar da güvenli bir yaşam bilincinin ve ortamının oluşturulmasını yönetmek için gönüllü bir COVID-19 Koordinatörü belirlemelidir. Okuldayken COVID-

19 bulaşıcı hastalık belirtileri bulunan personel veya öğrenciler, acilen belirlenen COVID-19 Koordinatörü ile irtibata geçmelidirler. Bu bireylerin okulun belirlenmiş izolasyon odalarından birinde kısa bir süre için değerlendirilmesi ve izole edilmesi gerekir. Okul zamanında, bir öğrencinin veya personelin COVID-19 veya başka bir hastalığa yakalandığına dair belirtileri olabilir. Bulaşıcı semptomlar gösteren öğrenciler veya personelin, bulaşma riskini azaltmaya yardımcı olmak için öğrenciler ve personel için güvenli bir ortam yaratmaya yönelik adımlar net olarak belirlenmeli. Mesela, belirlenen bu karantina odalarına giren herkes uygun kişisel koruyucu ekipman kullanmalıdır. Hastalığa yakalandığına dair belirtileri olan öğrencinin ebeveynleri veya velileri, çocuklarının durumu hakkında derhal bilgilendirilmelidir ve öğrenciyi okuldan acilen alması istenmelidir. En önemlisi, okullar bilim kurulu ve sağlık yetkilileri tarafından yayınlanan uyarı ve bilgilendirilmeleri yakından takip etmelidirler.

Öğrenci, veli, öğretmen anketleri ve veriye dayalı COVID-19 önlemleri. Bu süreçte, okul liderlerinin veriye dayalı sağlık ve güvenlik kararları verebilmesi çok önemlidir. COVID-19 ile ilgili öğrenci, veli ve öğretmen anketleri sonuçları dikkatle incelenmelidir. Hastalık belirtileri gösteren veya virüs testi pozitif çıkan öğrenciler, okul personeli ve velilerin sağlık durumu yakından takip edilmelidir. Sağlık ve hükümet yetkilileri ile iş birliği içinde hareket edip, veriye dayalı ve her okula özel COVID-19 önlemleri alınmalıdır. Bulaşıcı hastalığı olan personel ve öğrenciler diğer öğrenciler ile aynı yerde tutulmamalıdır. Solunum yolu enfeksiyonu ve ateş belirtileri gösteren, ancak teşhis edilmemiş öğrenci ve öğretmenler tespit edilip, acil güvenlik ve sağlık önlemleri alınmalıdır.

Okullarda bilgi ve iletişim teknolojileri: Bilgisayar bakım ve destek. Teknoloji odaklı online eğitim sürekli bakım ve desteğe ihtiyaç duyar (Gonzales, McCrory Calarco, Lynch, 2020). Okullarda kullanılan bilgisayar ve teknoloji altyapısı sistematik olarak bakımdan geçmez ve profesyonel destek almaz etkili uzaktan online eğitim uzun süre işlevsel kalmaz. Pandemi süresince okullar uzaktan eğitimi desteklemek için bilgisayar ve teknoloji odaklı sistemler kurdular. Öğretmenlerin etkili olarak öğretim teknolojilerini kullanabilmesi için bilgi ve iletişim teknoloji uzmanlarından sistematik olarak destek alması gerekmektedir. Aynı zamanda teknoloji kullanımını destekleyen sistemleri değerlendirmek için okullar da kurallar ve yönergeler geliştirilmelidir.

Anında ve kapsamlı iletişim sistemi. Pandemi süresince acil durumlar da sağlık ve güvenlik bilgilerinin hızlı bir şekilde dağıtılması için her okulun anında ve kapsamlı iletişim sistemi olması gerekmektedir. Öğretmen veya öğrencinin COVID-19 olabileceğinden şüphe duyulduğunda veya öğrencinin COVID-19 testi pozitif çıktıysa, hızlı ve güvenli bir şekilde tüm okul çalışanları ve aileler bilgilendirilmelidir. Öğretmen ve veli whatsapp grupları, Okul Aile Birliği (OAB) e-posta mesajları, okul ve sınıf email bildirimleri, toplu ebeveyn telefon mesajları veya okul web sitesi etkili ve aktif olarak kullanılmalıdır (Bordalba, and Bochaca, 2019; Shamir-Inbal, and Blau, 2021).

2. Sağlıklı ve Güvenli Bir Okul Ortamı Sağlamak İçin Yerli ve Milli Eğitim Finansman Modeli

2023 Eğitim Vizyonu “MUTLU ve SAĞLIKLI ÇOCUKLAR GÜÇLÜ TÜRKİYE” esasına dayanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018). Çocukların mutlu olabilmesi için, onların öncelikle okullarında sağlıklı ve güvende olması gerekmektedir. Türkiye genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. Kaliteli bir eğitim öğretim sistemiyle bu milyonlarca genç mutlu, umutlu, sağlıklı ve üretken bireyler haline getirebilir. Türk eğitim sisteminde sosyal adalet tabanlı, her okulda tüm öğrencilerin sağlığını ve güvenliğini sağlayabilecek, adil, veriye dayalı “Yerli ve Milli” Türk okul finansman modeli geliştirilmesi eğitim liderlerinin bir diğer önceliği olarak sıralanabilir.

Okulları nitelikli kılan nitelikli liderler, nitelikli öğretmenler ve nitelikli eğitim programlarıdır. Nitelikli okul sayısı arttırıldığı zaman Türk eğitim sistemi “MUTLU ve SAĞLIKLI ÇOCUKLAR GÜÇLÜ TÜRKİYE” hedeflerine ulaşmaya daha çok yaklaşacaktır. Bu bölüm, Türkiye’deki tüm okulların kaynak olarak eşitlenmesini sağlayacak ve çocuklara sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturmak için alternatif finans modelleri sunmak için hazırlanmıştır

Sağlık ve güvenlik açısından, özellikle maddi imkânları düşük çocukların etkili okullara ulaşım imkânlarının arttırılması gerekmektedir (Lafortune, Rothstein, and Schanzenbach, 2018). Türkiye genelinde tüm okullarda her öğrenciye eşit ve kaliteli eğitim ve öğretim hizmetlerinin sunulabilmesini sağlayabilmek için adil, veri ve araştırmaya dayalı “Yerli ve Milli” Türk Okul Finansman Modeli

geliştirilmelidir. Çocukların dünyadaki akranlarının gerisinde kalmaması için Türkiye'ye has okul finansman politika ve stratejilerin geliştirilmesi okulların %100'nün nitelikli hale getirilmesinde çok önemli rol oynayacaktır.

Makalenin bu bölümünde, global boyutta eğitim sisteminde adaleti ve fırsat eşitliğini sağlayabilecek 9 aşamalı örnek okul finansman uygulamaları sunulmuştur. Bu talepleri ve maddi yatırımlar için finansmanın nasıl sağlanacağını karar vermek için, her ülkenin yerel ve federal hükümeti kendi aralarında işbirliği içinde çalışır (Baker, 2017).

1. Fakir Öğrenci Maddi Destek Programı. Fakir aile çocukları anne ve babalarından evde yeterli sosyal, kültürel ve akademik destek alamadıkları için, devletimizin okuldaki her fakir öğrenci başına ekstra katkı sağlaması öngörülmektedir. Örnek olarak ABD'de her fakir öğrenci için okullara öğrenci başına yaklaşık 2000 Dolar ekstra finansal destek verilmektedir.

2. Özel ve Öğrenme Güçlüğü Olan Öğrencilere Maddi Destek Programı. Genel eğitimde olan öğrencilere oranla, öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerin başarılı olabilmeleri için daha fazla desteğe ve yardıma ihtiyaçları olduğu için, devlet okuldaki her özel ve öğrenme güçlüğü çeken öğrencilere, öğrenci başına ekstra maddi destek sağlaması öngörülmektedir. Örnek olarak ABD'de her özel eğitim öğrencisi için okullara öğrenci başına yaklaşık 1000 Dolar ekstra finansal destek verilmektedir.

3. İkinci Dil Öğrenen Öğrencilere Maddi Destek Programı. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde, milyonlarca Suriyeli öğrenci Türk okullarına kayıt oldu. İkinci dil olarak Türkçe öğrenmeye çalışan öğrencilere devletin öğrenci başına yaklaşık ekstra maddi katkı sağlaması öngörülmektedir. Örnek olarak ABD'de her ikinci dil öğrenen öğrenci için okullara öğrenci başına yaklaşık 7000 Dolar ekstra finansal destek verilmektedir.

4. Öğretmen ve İdareci Mesleki Gelişim Maddi Destek Programı. Nitelikli olarak sayılmayan her okulun öğretmen ve idarecilerinin ihtiyaç analizlerine göre kapsamlı mesleki gelişimleri için, devletin nitelikli olmayan her okul için eğitime katkı sağlaması öngörülmektedir

5. Kalabalık Okullara Maddi Destek Programı. Bir okulun sınıfında 20'den fazla öğrencisi varsa, bu okullar, kalabalık sınıftaki her öğrencisinin ihtiyaçlarını karşılamak için devletten fazladan ödenek almalıdır ve böylece yeterli öğretmen ve destek personeli temin edebilmeleri sağlanmalıdır.

6. Bina Bakım ve Onarım Maddi Destek Programı. Bazı okul binalarımızın ciddi bir şekilde bakıma ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Her okul binası 21. yüzyıl standartlarına göre tasarlanmalıdır. Örnek olarak her okulda yüksek kaliteli bilgisayar ve multimedya merkezi, spor salonu, ileri düzeyde fen laboratuvarları, kütüphane, müzik ve sanat odası olması gerekmektedir.

7. Psikolojik Danışman Maddi Destek Programı. Nitelikli olarak sayılmayan okullardaki her çocuğun sosyal, duygusal ve kariyer gelişimini iyileştirmek için bu okullara yeterli sayıda psikolojik danışman atanmalıdır. Nitelikli olarak sayılmayan okullardaki öğrenci başarısını iyileştirmek için öğrenci ve psikolojik danışman oranı 200 öğrenciye bir psikolojik danışman şeklinde olmalıdır.

8. Veli Katılım Maddi Destek Programı. Nitelikli okul sayılmayan okullarda öğrenci başarısını artırmak için velilerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik programlar hazırlamak amacıyla veli katılımını artırıcı mali destek programları hazırlanmalıdır.

9. COVID-19 Maddi Destek Programı. Koronavirüs salgınıyla mücadele sürecinde okullarda yüz yüze veya çevrimiçi olarak verimli eğitimin sürdürülebilmesi açısından, teknolojik, sağlık, temizlik ve güvenlik desteğinin sağlanması.

Yerli ve milli Türk okul finansman modeli geliştirilince, Türk eğitim sisteminde bölgeler, iller, ilçeler hatta farklı mahalleler arasında okul kalitesi bakımından denge sağlandığında "MUTLU ve SAĞLIKLI ÇOCUKLAR GÜÇLÜ TÜRKİYE" hedeflerine ulaşabilir. Başka bir ifadeyle, yurdun her yanında aynı imkanlara sahip kaliteli eğitim sunulursa, adrese dayalı yerleştirme sistemi ile "EĞİTİMDE SOSYAL ADALET ve FIRSAT EŞİTLİĞİ" her geçen gün artacak ve tüm öğrencilerin 21. Yüzyılda ihtiyaç duydukları becerilerin kazanılması sağlanabilir.

Özellikle COVID-19 süresince, güçlü okul bütçelerinin olması sağlıklı ve güvenli okul ortamı oluşturmakta çok önemli bir rol oynadığını görmekteyiz (Gordon, and Reber, 2020). Her okulun ihtiyacına göre, okullara bütçe verilmesi koronavirüs salgınıyla mücadele sürecinde okullarda yüz yüze eğitimin sürdürülebilmesi açısından çok daha önemli hale gelmiştir (Barrett, 2020). Sağlıklı bir eğitim ortamının tesisi için okullara sistematik olarak maddi yardımda bulunulmalı ve okul idarecileri bu finansal kaynakları etkili bir şekilde yönetebilmelidir (Thro, 2020). Okulları yeniden sağlıklı ve güvenlik bir şekilde açmak için her okullara ihtiyaçları doğrultusunda maddi destek gerekmektedir. Avrupa ve Amerika’da ki okullar hem devlet bütçesi ile hem de vatandaşların bağışları ile bu süreçte finansal olarak destekleniyor. COVID-19 için örnek okul bütçesi aşağıda verilmiştir.

- Her Okula Sağlık Uzmanı veya Okul Hemşiresi
- Her Okula Karantina Odası
- Her Öğrenciye Beyaz Tahta
- Her Öğrenciye Chromebook
- Her Öğretmene Tablet Dizüstü Bilgisayar
- Her Sınıfa Akıllı Tahta ve Yüksek Teknoloji Kayıt Kamerası:
- Her Okula Yardımcı Hademe veya Temizlik Görevlisi
- Her Okula 20,000 Maske
- Her Okula 2000 Kişisel Koruyucu Ekipman (Eldiven, Siper Maske)
- Her Sınıfa El Dezenfektanı
- Her Sınıfa Tekli Öğrenci Sandalye ve Masası
- Her Sınıfa COVID-19 Uyarı Tabela ve Afişleri
- Her Okula Sosyal Mesafeye Uygun Kütüphane, Spor Salon ve Yemek odası Uyarlanması

Genel olarak Türkiye’de bir eğitim - öğretim yılında her bir öğrencinin masrafı aynı miktarda belirlenmiştir. Okullar arasında nitelik farkları varken her öğrenci başına aynı seviyede harcama yaparak okullar arasındaki nitelik farkını kapatmak pek mümkün görünmemektedir. Bu yüzden, yaratıcı, veri ve araştırmaya dayalı “Yerli ve Milli Türk Okul Finansman Modelleri” geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrenci başına eşit harcamalar yapmak yerine, bir önceki bölümden ifade edilen ve 9 madde ile örneklendirilen, okullar için “Farklılaştırılmış Öz kaynaklar ve Finans Destek Sistemi” getirilmelidir.

3. Okul Siber Güvenliği ve Öğrenci Sağlığının Korunması İçin Dijital Liderlik

Yaşadığımız bilişim çağında ve COVID-19 etkisiyle, eğitimin her alanında hızlı bir değişim gözlenmektedir. Milli Eğitim Bakanının ifade ettiği gibi “Yüksek katma değerli teknolojilerin ışık hızında ilerlemesi tüm sektörleri dönüşüm konusunda ciddi adımlar atmaya mecbur bırakmıştır.” Her alanda olduğu gibi, eğitim alanında da, okul idarecilerinin, dijital liderlik yeteneklerine sahip olmaları beklenmektedir (Tanniru and Peral, 2021). Hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde eğitim teknolojilerinden faydalanabilmeleri için, okul idarecileri, bilgisayar ve dijital kaynakları stratejik olarak kullanabilmelidirler (International Society for Technology in Education, 2020).

İnternet, bilgisayar ve teknoloji her ne kadar hayatımızı kolaylaştırırsa da son yıllarda aşırı ve gereksiz kullanımıyla hem çocuklarda hem yetişkinlerde uyku bozuklukları, depresyon, sosyal ortam ve iletişimlerden uzak durma gibi bazı önemli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Almourad, McAlaney, Skinner, Pleva, and Ali, 2020). Anneler, babalar, eğitimciler ve okul liderleri çocuklarının sağlığı ve güvenliği için onları internetteki müstehcen veya zararlı içeriklerden de korumalıdır. Siber tehditler ve siber zorbalıklar öğrencileri, öğretmenleri ve okul personelini sosyal, duygusal veya ruhsal olarak negatif etkileyebilir (Readiness and Emergency Management for Schools, 2020).

İnternet ve bilgisayarların hayatımıza girmesiyle siber zorbalık okullarda çocukların sağlığını olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden birisi haline gelmiştir. Siber zorbalık cep telefonları, bilgisayarlar ve tabletler gibi dijital cihazlar üzerinden gerçekleşir. SMS, e-posta ve mobil aracılığıyla kullanılan uygulamalar, çevrimiçi oyunlar veya sosyal medya üzerinden siber zorbalık meydana gelebilir. Siber zorbalık şunları içerir: Negatif yorum göndermek, yayınlamak veya paylaşmak, birey hakkında zararlı, utanç verici, aşağılayıcı, yanlış bilgi veya içerik yaymak. Siber zorbalık kontrol edilemezse, yasa dışı veya suç teşkil eden davranışa dönüşebilir (Yu and Prince, 2016).

Siber zorbalık yanında, eğitimciler ve çocuklar istemeden çevrimiçi ortamda müstehcen, uygunsuz içerik barındıran sitelerin saldırısına maruz kalabilirler. Öğrenciler ve eğitimciler özel bilgi paylaşımı konusunda dikkatli davranmalı. Bazen öğrenciler tarafından kişisel bilgiler paylaşılmaktadır. Aile bireylerinin ismi, soy ismi, yaşları, adresleri, telefon ve kimlik numaraları kişisel bilgiler olarak düşünülebilir. Siber zorbalık, çevrimiçi ortamlara, uygunsuz paylaşım ve kişisel mahremiyet ile ilgili olarak okul liderleri hem öğrencileri, hem velileri hem de eğitimcileri bilgilendirmelidir. Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu (2020) okul liderleri için standartlar geliştirmiştir. Bu standartlar, teknoloji kullanımı hakkında, liderlerin öğretmenleri güçlendirmesi ve öğrenciler için gereken bilgi ve davranışları hedefler. Bu standartlar günümüz dijital dünyasında eğitimde en güncel ve kalıcı olan konulardan bazılarına odaklanmıştır; eşitlik, dijital vatandaşlık, dijital liderlik, vizyon oluşturma, ekip ve sistem oluşturma, sürekli iyileştirme ve profesyonel gelişim. Bu standartların kısa tanımları aşağıda ifade edilmiştir (Uluslararası Eğitimde Teknoloji Topluluğu, 2020)

a. Dijital vatandaşlık ve eşitlik. Dijital okul liderleri sağlıklı ve güvenli bir şekilde tüm öğrencilerin, çevrimiçi öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için teknolojiyi aktif olarak kullanan yetenekli öğretmenlere sahip olmasını sağlar. Dijital liderlik gösteren okul idarecileri, tüm öğrencilerin özgün ve ilgi çekici öğrenim fırsatlarına katılması için gerekli kaynaklara, teknolojiye ve bağlantıya erişimini sağlar. Dijital liderlik gösteren okul idarecileri aynı zamanda teknolojinin güvenli, etik ve yasal kullanımı dâhil olmak üzere öğrenciler ve eğitimciler arasında sağlıklı çevrimiçi davranışlarını geliştirmekte liderlik ederler.

b. Dijital vizyonerlik ve teknoloji planlaması. Okul liderleri, kapsamlı bir ekip oluşturup öğrenmeyi teknoloji ile bütünleştirmek için sistematik bir vizyon, stratejik bir plan ve sürekli öğrenmeye dayalı mesleki eğitim seminerleri planlarlar. Dijital vizyonerlik gösteren okul liderleri bilgisayar ve teknoloji tabanlı öğrenilen dersleri, en iyi eğitim teknolojileri uygulamalarını, yaşanan zorlukları ve teknolojinin etkisini diğer eğitim liderleriyle ve öğretmenler ile paylaşırlar.

c. Dijital güçlendirici lider. Dijital eğitim liderleri öğretmenlerin ve öğrencilerin, öğretme ve öğrenmeyi zenginleştirmek için yenilikçi yollarla teknolojiyi kullanma yetkisine sahip oldukları bir okul kültürü yaratırlar. Bu okul yöneticileri aynı zamanda kişiselleştirilmiş profesyonel öğrenim planları geliştirmek için öğretmenlerle birlikte çalışır. Öğretmenlerin sağlıklı ve güvenli bir şekilde dijital araçları keşfetmelerini ve denemelerini de desteklerler.

d. Dijital sistem tasarımcı lider. Dijital sistem tasarımcı eğitim liderleri, öğrenmeyi desteklemek için teknoloji kullanımını uygulamak, sürdürmek ve sürekli iyileştirmek için ekipler ve sistemler oluştururlar. Öğrencilerin ve okul personelinin çevrimiçi ortamda, etkili bir şekilde sanal gizlilik, güvenlik ve etik veri yönetimi politikalarına uymasını da sağlar.

e. Hayat boyu öğrenen dijital lider. Okul liderleri, kendileri ve okul personeli için bilgi ve teknoloji eğitimi ile ilgili sürekli profesyonel öğrenimi modeller ve destekler. Eğitim liderleri ayrıca kişisel ve mesleki gelişimi destekleyen güvenilir uygulamalara düzenli olarak katılmak için yeni tasarımları ve teknolojiyi kullanırlar.

4. Öğrencilerin ve Okul Personelinin Sosyal, Duygusal Sağlığını ve Güvenliğini Korumada Okul Liderlerinin Görev ve Sorumlulukları

Okullarda öğrencilerin ve okul personelinin fiziksel, sosyal, duygusal sağlığını ve güvenliğini korumak okul liderlerinin en önemli görev ve sorumlulukları arasındadır (Weiner, Francois, Stone-Johnson, and Childs, 2021). Özellikle COVID-19 krizi sırasında sosyal-duygusal öğrenme hem öğrenciler hem de öğretmenler için öncelikli olmalıdır. Uzmanlar, öğrenciler ve eğitimciler için sosyal-duygusal öğrenme dikkate alınmazsa okullar da öğretme ve öğrenmenin etkili olmayacağını belirtiyor. Akranlarıyla birlikte olmak, gençlerin zihinsel sağlığı için kritik öneme sahiptir, çünkü sosyalleşme, gençlerin ebeveynlerinden bağımsız olmalarına ve ayrı kişisel kimlikler oluşturmalarına yardımcı olmanın anahtarıdır. Öğrenciler uzak eğitim süresince evlerinde kendilerini yalnız ve okuldan ayrılmış hissedebilirler. Aynı zamanda, sanal öğrenme sırasında öğrenciler yine de siber zorbalıkla karşılaşabilir

Öğrenciler güvende oldukları, şiddet, zorbalık, tacizden uzak olan okul ve sınıf ortamlarında daha iyi öğrenirler ve başarılı olurlar (Finkelhor, Walsh, Jones, Mitchell, and Collier, 2020). Özellikle okuldaki

öğrencilerin ve eğitimcilerin duygusal ve fiziksel olarak kendilerini güvende ve sağlıklı olarak hissetmesi, akademik performansı direk olarak pozitif yönde etkilemektedir. Tam tersi, fiziksel veya duygusal taciz mağduru olan öğrenciler, devamsızlık yapma, derslerinde başarısızlık ve okulu bırakma riski altındadır (Mulvahill, 2016).

Okul binalarının, sınıfların ve öğrencilerin kullandığı her türlü eğitim materyali ve malzemesinin, güvenilir ve sağlıklı olması çok önemlidir. Okulda kullanılan odaların, merdivenlerin ve mobilyaların bakımı ve tamiri düzenli olarak yapılmalı ve okul liderleri tarafından kontrol edilmelidir. Öğrencilerin ve okul personelinin fiziksel sağlığı yanında sosyal, duygusal sağlığını ve güvenliğini temin etmekte okul liderinin sorumluluğu altındadır (Akinnusi, 2021).

Sosyal ve duygusal sağlık, duygularımızı tanıma ve kendimizi ifade etme konusunda çok önemli bir rol oynar. Sosyal ve duygusal sağlık daha önceden planladığımız hedeflere ulaşmak, odaklanmak ve davranışlarımızı kontrol etmek için gereken zihinsel süreçleri kapsar. Okul, aile, meslek ve iş hayatımızda insanlar ile sağlıklı ilişkiler kurabilmek için de sosyal ve duygusal beceriler çok büyük önem taşır. Genel olarak okul liderleri kapsamlı sosyal ve duygusal gelişim eğitimleri düzenleyerek öğrencilerin ve okul personelinin (a) öz farkındalık, (b) öz yönetim, (c) sosyal farkındalık ve (d) ilişki yönetim becerilerinin gelişmesini sağlayabilirler (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, 2020).

(a) Öz farkındalık. Duygusal öz-farkındalık, kendimizi tanıma ve duygularımızı anlama yeteneğidir. Kendimizi doğru olarak değerlendirmek, güçlü ve zayıf yönlerimizi anlamak doğru adımlar atmamızı ve kendimize güvenmemizi sağlar. Öz farkındalık, kişinin kendi karakteri, duyguları, güdüleri ve arzuları hakkında doğru bilgiye sahip olması demektir. Öz farkındalık, sosyal ve duygusal zekânın da ilk adımdır. Kendimizin, eğitimcilerin ve çocukların “Öz-Farkındalık Becerilerini” nasıl geliştirilebiliriz? Bunun birçok yolu vardır. Örnek olarak “Duygu Durum Sıfat Çiftleri Listesi” yaş gruplarına göre uyarlanarak kullanılabilir (Er, 2006).

Örnek negatif duygu durumları. Mutsuz, Öfkeli, Stresli, Hüzünlü, Yetersiz, Tutarsız, Kötü, Faydasız, Değersiz, Kaygılı, Güçsüz, Umutsuz, Huzursuz, Başarısız, Bezgin, İsteksiz, Gergin, Üzgün, Asabi, Yalnız, Depresif, Kararsız, Kırılgan ve Tükenmiş.

Örnek pozitif duygu durumları. Mutlu, Sevinçli, Yeterli, Değerli, Başarılı, Neşeli, Sempatik, Huzurlu, Kararlı, Zinde, Güvenli, Enerjik, Gayretli, Dikkatli, Lider ve Girişken

(b) Öz Yönetim. Öğrenciler ve okul personeli arasında sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı sağlamak için okul içindeki bireylerin öz yönetim yeteneklerine de sahip olması gerekmektedir. Duygusal öz yönetim ve denetim, duygusal olgunluğumuzun önemli bir parçasıdır. Okulda çalışırken birçok duygu içerisinde olabiliriz; mutluluk, üzüntü, öfke, beklenti, korku, yalnızlık ve kıskançlık. Bu duygularımızı kontrol etmek ve uygun ortamlarda ifade etmek önemli bir beceridir. Başarı, yani hedef odaklı olmak ve hedeflerimiz doğrultusunda çalışabilmek için duygularımızı kontrol edip, aksiliklere rağmen çalışmaya devam etme yeteneğine sahip olmamız gerekmektedir. Okul liderleri sağlıklı bir eğitim ortamı oluşturmak için kendi duygularını ifade ederken şeffaf, güvenilir, dürüst ve açık olmalıdır (Browne, 2020).

Eğitimciler “Kendi kendini yöneten, kendi isteğiyle öğrenebilen, kariyer gelişimine odaklı ve sorumluluk sahibi bireyler nasıl yetiştirebiliriz?” sorusuna cevap aramaktadır. Eğitimciler olarak çocukların akademik gelişimi yanında, onların sosyal, duygusal ve kariyer gelişimine de odaklanmak gerekmektedir (Hoffmann, Brackett, Bailey, and Willner, 2020). Her birey kendine özgü farklı bilgi, beceri ve yetenek sahibidir. Çocukların olgunluk seviyesine göre onlara sorumluluklar verilmelidir. İlkokulda küçük çocuklar daha kendi merkezli ve karşı tarafın beklentilerini daha az anlamış olsalar da ortaokul ve lise yıllarında gençler uzlaşma, müzakere ve ortak anlaşmalara daha fazla uyum sağlar.

Hem ev hem de okul ortamında gençlerin ve eğitimcilerin fikirlerinin alındığı, güncel konuların tartışıldığı bir yapı ve ortam oluşturmak çok önemlidir. Gençler ve eğitimciler ile sık sık ve açık bir şekilde iletişim kurmak onları dikkatle dinlemek, onlara empati ve güven göstermek, onların öz yönetim becerilerini geliştirmeye faydalı olacaktır. Kısaca, öğrencileri ve okul personeli deneyimleri ve duyguları hakkında konuşmaya teşvik etmeli, onlar ile öğrenmeye ve paylaşmaya özen gösterilmeli.

(c) Sosyal Bilinç. Kişisel öz farkındalık ve öz yönetim yanında, okullarda öğrenci ve okul personeli arasında sağlıklı bir eğitim ortamı sağlamak için sosyal bilinç geliştirilmelidir. Sosyal bilinç başka bir deyişle empati, başkalarıyla etkili iletişim kurma, başkalarının duygularını anlama ve kabul etme yeteneğinin temel taşlarından birisidir. İnsanlara yardım odaklı olma, iş arkadaşlarımızın ve grubumuzun çabalarına katkıda bulunma ve onları iyi dinleme becerileri sergilemek okul ortamında her zaman fayda sağlayacaktır. Sosyal ve kurumsal farkındalık, kendimizi iyi açıklayabilme ve insanların bizleri daha iyi anlamasını sağlar.

Sosyal bilinç ve çoklu kültür kavramı kültürlerarası ilişki ve yetkinlikle ilgilidir. Okullarda farklı kültür ve görüşlerden eğitimciler, aileler ve öğrenciler olabilir. Okullarda etkili liderlik, farklı kültürlerle çalışmayı ve iş birliği yapmayı gerektirir. Sosyal bilinç ve çoklu kültürel zekâyaya sahip olmak, farklı kültürler arasında etkili bir ilişki kurma ve çalışma yeteneği olarak anlaşılabilir. Ayrıca farklı kültürlerle etkileşim halinde olan kişiler kültürlerarası yetkinliğe sahiptir. Sağlıklı bir okul ortamı için, toplumsal önyargılar ve basmakalıp tek düze radikal yaklaşımlar yerine, okul liderleri meslek ve kariyer hayatında, siyasi, politik ve dünya görüşü kendilerinden farklı olan insanlar ile de ortak çalışmaya ve yardımlaşmaya açık olmalıdırlar.

Okullarda çoklu kültürler ile çalışabilmek sağlıklı ve güvenli bir ortam sağlamak için önemlidir, çünkü çoklu kültür anlayışı okullarda kutuplaştırmanın, ötekileştirmenin ve bölücülüğün önüne geçer (Yavuz, 2020). Kültürel farklılıklara karşı duyarlı ve anlayışlı olmak bizlere diğer birçok kültür ile eğitimde ortaklık ve proje iş birliği içinde çalışmamıza yardımcı olur. Herkesin görüşlerine değer verilen, adil bir şekilde davranılan ve ayrımcılık olmayan eğitim kurumlarında, sinerji ve bilgi birikimi artar. Sosyal bilinç ve çoklu kültür yaklaşımının bireylere ve okullara olan faydaları kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- Kararların etkinliği, zenginliği artar ve personelin okula bağlılığı artar.
- Sosyal ve kültürel sermaye yanında verimlilik artar ve yaratıcılık gelişir.
- Global ve ulusal düzeyde projeler geliştirilerek okulun itibarı artırılır.
- Okul daha geniş bilgi, beceri ve yetenek yelpazesine sahip olur.
- Sağlıklı ve güvenli hoşgörü ve güven ortamı oluşur

(d) Etkili İlişki Yönetimi. Okulların tüm öğrenciler ve eğitimciler için sağlıklı ve güvenli bir hale gelebilmesi için bireylerin ilişkilerini ve karşdakilerin duygularını yönetebilmesi gerekmektedir. Personelinin bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak, iyimserlik ve olumlu bir bakış açısına sahip olmak sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı için büyük bir katkı sağlayacaktır (McKimm and McLean, 2020).

Sosyal ve duygusal olarak sağlıklı olmak mobbing veya zorbalık gibi istenmeyen olaylar ile karşılaşıldığı zaman etkili mücadele edilmesini de sağlar (Dwiningrum, Efaningrum, Sitompul, Nurhayati, and Haryanto, 2020). Özellikle son zamanlarda az destek ve en yüksek çıktılar elde etme prensibiyle çalışan eğitim sektöründe, mesleki tükenmişlik çok sık rastlanan bir durum olmaktadır. Mesleki baskılar ile mücadele etmede duygusal sağlık için çok önemli rol oynar. Özellikle kadın eğitim liderlerinin güçlü sosyal ve duygusal gelişimine sahip olmaları önemlidir çünkü erkeklere oranla kadınlar daha çok ayrımcılık ile karşılaşmaktadır (Ramirez, 2020)

Duygusal ve sosyal sağlamlık kariyer dayanıklılığında büyük rol oynamaktadır. Kariyer dayanıklılığı eğitimcilerin ve okul liderlerinin olumsuz iş koşulları ile başa çıkabilmesini ifade eder. Zor insanlar ile mücadele edebilmek ve olumsuz iş koşulları ile değişen şartlara uyum sağlama yeteneği, duygusal zekâmızın başka bir boyutudur (Kosa, 2019). Eğitimde kaynakların sınırlı olması, zaman baskısı ile baş edebilme gibi olumsuz koşullar altında başarılı olabilmemiz ve sağlıklı bir çalışma ortamı üretebilmemiz bizlerin duygusal zekâmıza ve kariyer dayanıklılığımıza bağlıdır.

Yetişkinlerde olduğu gibi öğrencilerin başarısı için de sağlıklı ilişkiler kurmak, sosyal ve duygusal öğrenme çok önemli rol oynar. Gençlerin kendi duyguları anlaması ve yönetmesi, olumlu hedefler koyması ve başarması için emek harcaması çok önemlidir. Sosyal ve duygusal zeka gençlerin motivasyon, sebat, öz yeterlilik ve çalışma alışkanlıklarını da yakından etkilemektedir. Eğitim liderleri bunun farkında olup, tüm öğrenciler ve eğitimciler için okulların sağlıklı ve güvenli bir hale gelebilmesi için, sosyal ve duygusal öğrenme eğitimleri yıl boyunca herkese ulaştırılmaya gayret edilmelidir.

Sosyal ve duygusal sağlık, öğrenci ve okul başarısını da yakından etkiler. Öğrencilerin aslında sosyal ve duygusal sorunlardan dolayı okulda başarılı olamadığını gözlemleyebiliriz. Ruhsal ve duygusal problemlerini çözemeyen çocukların öğrenmeye karşı ilgisi düşük olduğu gözlenmektedir. Gençlerin akademik, fiziksel, sosyal ve duygusal ihtiyaçları, araştırmalara dayalı kapsamlı psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlar ile karşılanmaya çalışılmalıdır.

5. Erken Müdahale ve Sistemik Yönlendirme ile Sağlıklı ve Güvenli Bir Okul Ortamı Oluşturma

Milyonlarca öğrencinin eğitim gördüğü okullarda sağlık ve güvenlik riskleri ile ilgili erken müdahale stratejilerini belirlemek de okul liderlerinin önemli görevleri arasındadır. Öğrencilerin olumlu okul ortamlarında eğitim görmeleri, sağlık ve güvenlik konularına ilişkin alınması gereken önlemlere bağlıdır. COVID-19 ile okullarda sağlık çalışmaları daha büyük bir önem kazandı. Bu süreçte sadece fiziksel sağlık değil, öğrencilerin sosyal ve duygusal sağlıklarına da dikkat etmek önemlidir.

İlkokul, ortaokul ve lise öğrencileri arasında şiddet ve intihar vakaları gün geçtikçe artmaktadır (Smith-Millman, and Flaspohler, 2019). Tüm öğrencilerin okullarında sağlıklı ve verimli bir öğrenme ortamı sağlamak için erken müdahale ve sistematik yönlendirme hizmetlerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Ayrıca her öğrenciyi yakından tanıyabilmek, ona uygun müdahale ve yönlendirme planı hazırlamak da bu süreçte etkili rol oynamaktadır. Bu kısımda sağlık, güvenlik, sosyal ve duygusal desteğe ihtiyacı olan çocuklara yardımcı olmak amacıyla okul psikolojik danışmanları, öğretmenler, idareciler ve veliler için kapsamlı bir strateji geliştirmeleri konusunda genel bir yol haritası çizilecektir.

Sağlıklı ve güvenli davranışların bir alışkanlık haline getirilmesi için okullarda “Erken Müdahale ve Sistematik Yönlendirme Çizelgesinin” uygulanması hayati bir önem taşımaktadır (Department of Homeland Security, 2013). Erken müdahale ve sistematik yönlendirme çizelgesi beş ana unsurdan oluşmaktadır. (1) Öğrencilerin okul ve sınıf performansının gözlem ve takibi, (2) Sosyal ve duygusal durum, (3) Sorunlu ve güvensiz davranışlar, (4) Fiziksel belirtiler ve sağlık durumu, (5) Öğrenci özgeçmiş ve arka plan bilgisi. Okullarda ortak bir “Güvenlik ve Sağlık Kültürü” kavramının oluşturulması için, her öğrenci için bu takip çizelgesi yakından uygulanmalıdır.

Eğitmciler ve ebeveynler olarak tehlikeli tutum ve davranışların birini veya bir kısmını sürekli olarak öğrencilerde gözlemliyorsak mutlaka okul psikolojik danışmanı ile iletişime geçerek öğrenciye uygun bir sağlık ve güvenlik eylem planı hazırlanmasını sağlamamız gerekir. Her okulda “Erken Müdahale ve Yönlendirme Takımının” oluşturulması öğrencilerin akademik başarısının artırılması, sosyal ve duygusal gelişiminin desteklenmesi konusunda kısa ve uzun vadeli hedefler konulmasını sağlayacaktır. Böyle kapsamlı bir çizelgenin kullanılması idareci, öğretmen ve küçük yaşta itibaren çocuklarda sağlık ve güvenlik bilincinin geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu yaklaşımın ve iş birliğinin nihai hedefi ise okul öğrenci servislerinin ve rehberlik programlarının güncellenerek uygulanmak üzere ülke genelinde tüm okullara ulaştırılmasıdır.

COVID-19 Sırasında Akılda Tutulması Gereken Yol Gösterici İlkeler

Yüz yüze öğrenme için mümkün olduğunca güvenli ve hızlı bir şekilde okullar açmak ve onları açık tutmak, yüz yüze öğrenmenin birçok bilinen ve yerleşik faydası göz önüne çok alındığında önemlidir. Yüz yüze öğrenmeyi mümkün kılmak ve okullara günlük işleyişine yardımcı olmak için, okulda ve toplumda COVID-19'a neden olan virüsün yayılmasını yavaşlatacak eylemleri benimsemek ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirmek önemlidir. Bu eylemlerin ve tedbirlerin hem okullarda hem de tüm toplumun genelinde uygulanması, COVID-19'un okul içinde yayılma riskini azaltacaktır. COVID-19'un topluluk içinde yayılımı düşükse ve kanıtlanmış önleme stratejileri tutarlı bir şekilde uygulanıyorsa, okullardaki riskte en düşük seviyede olacaktır.

Türkiye olarak yüz yüze öğrenme için okul binalarının nasıl güvenli bir şekilde yeniden açmak ve okulları açık tutmayı başarmak tamamen bir ekip işine bağlıdır. Milyonlarca öğrenciyi ve eğitimcileri korumak ve onlara yardımcı olmak için en başta COVID-19'a neden olan virüsün yayılmasını toplum olarak yavaşlatmak önemlidir. Genel olarak öğrencilerin, öğretmenlerin, eğitim personelinin, ailelerinin ve tüm toplumun sağlığını, güvenliğini ve refahını korumak için akılda tutulması gereken yol gösterici ilkeler, aşağıda listelenmiştir.

- (1) COVID-19'un yayılmasını azaltan davranışları teşvik edilmeli
- (2) Sağlıklı ve temiz ortamlar oluşturmalı ve bu ortamlar korunmalı
- (3) Bir öğrencinin ve eğitimcinin hastalanması durumunda kullarımızı acil durumlar için hazır hale getirilmeli
- (4) Adım adım sistematik ve aşamalı sağlıklı ve güvenli olarak okulları yeniden açma planı geliştirilmeli
- (5) Sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı sağlamak için yerli ve milli eğitim finansman modeli geliştirilmeli
- (6) Okul siber güvenliği ve öğrenci sağlığının korunması için dijital liderlik eğitimleri verilmeli
- (7) Öğrencilerin ve okul personelinin sosyal ve duygusal sağlığı korunmalı
- (8) Erken müdahale ve sistemik yönlendirme ile sağlıklı ve güvenli bir okul ortamı oluşturulmalı

Kaynakça

- Agron, J. and Anderson, L. (2000). School security by the numbers. *American School and University*, 72(1), C1-C11.
- Akinnusi, M. (2021). Understanding principals' perceptions of leadership for implementation of social-emotional learning (SEL) programs. *Walden Dissertations and Doctoral Studies*. 10473.
- Almourad, B. M., McAlaney, J., Skinner, T., Pleva, M., & Ali, R. (2020). Defining digital addiction: Key features from the literature. *Psihologija*, 17-17.
- Baker, B. D. (2017). How money matters for schools. School finance series. *Learning Policy Institute*.
- Barrett, N. (2020). COVID and education finance: Acting during the impending fiscal downturn. What charter schools need to know. COVID-19 research & evaluation. *National Alliance for Public Charter Schools*.
- Bozkurt, A., & Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i-vi. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3778083>
- Browne, A. (2020). *Lighting the way: The case for ethical leadership in schools*. Bloomsbury Publishing.
- Bordalba, M. M., & Bochaca, J. G. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers & Education*, 132, 44-62.
- Brohier, C. (2017). 'Safe schools' and every school's of duty of care. *News Weekly*, (2999), 78.
- Burgess, S., & Sievertsen, H. H. (2020). Schools, skills, and learning: Impact of COVID19 on education. Erişim: <https://voxeu.org/article/impact-covid-19-education>. Nisan 20
- Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (2020). *What is social and emotional learning (SEL)*. Erişim: <https://casel.org/what-is-sel/>. 16 Eylül 2020.
- DeAngelis, C. A., & Lueken, M. F. (2019). Are choice schools safe schools? A cross-sector analysis of K-12 safety policies and school climates in Indiana. *Working Paper 2019 2. EdChoice*.
- Department of Homeland Security (2013), *K-12 school security checklist*. Erişim: <https://www.casscountynynd.gov/home/showdocument?id=5253>. 12 Eylül 2020.
- Donmez, B. (2001). Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisinin rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(25), 63-74.
- Er, N. (2006). Duygu durum sıfat çifleri listesi. *Psikoloji Çalışmaları*, 26, 21-44.
- Dwiningrum, S. I. A., Efaningrum, A., Sitompul, N., Nurhayati, R., & Haryanto, S. L. (2020). The development of school resilience to reduce bullying in schools: A confirmatory factor analysis. *Journal of Southwest Jiaotong University*, 55(4).
- Esposito, S., Cotugno, N., & Principi, N. (2021). Comprehensive and safe school strategy during COVID-19 pandemic. *Italian journal of pediatrics*, 47(1), 1-4.
- Finkelhor, D., Walsh, K., Jones, L., Mitchell, K., & Collier, A. (2020). Youth internet safety education: Aligning programs with the evidence base. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1524838020916257.
- Galbadage, T., Peterson, B. M., & Gunasekera, R. S. (2020). Does COVID-19 spread through droplets alone?. *Frontiers in public health*, 8, 163.
- Gonzales, A. L., McCrory Calarco, J., & Lynch, T. (2020). Technology problems and student achievement gaps: A validation and extension of the technology maintenance construct. *Communication Research*, 47(5), 750-770.
- Gordon, N. E., & Reber, S. J. (2020). *Federal aid to school districts during the COVID-19 recession* (No. w27550). National Bureau of Economic Research.

- Güven, M. (2002). Okul güvenliğinde psikolojik danışmanların rolü ve görevleri. *Eğitim Araştırmaları*, 9, 67-72.
- Hart-Davis, G. (2018). Deploying chromebooks in the classroom: planning, installing, and managing chromebooks in schools and colleges. Apress.
- Hoffmann, J. D., Brackett, M. A., Bailey, C. S., & Willner, C. J. (2020). Teaching emotion regulation in schools: Translating research into practice with the RULER approach to social and emotional learning. *Emotion*, 20(1), 105.
- Kerner, Á., Erdély, E., Ács, P., Boncz, I., Prémusz, V., & Morvay-Sey, K. (2021). Literature review on the measurement and effectiveness of the safe fall-safe schools program. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(1), 46-53.
- Lafortune, J., Rothstein, J., & Schanzenbach, D. W. (2018). School finance reform and the distribution of student achievement. *American Economic Journal: Applied Economics*, 10(2), 1-26.
- Lopez, G. (2001). The value of hard work: Lessons on parent involvement from an (im) migrant household. *Harvard Educational Review*, 71(3), 416-438.
- International Society for Technology in Education (2020). *The ISTE Standards for Education Leaders*. Erişim: <https://www.iste.org/standards/for-education-leaders>, 15 Eylül 2020.
- Isık, H. (2004). Okul güvenliği: Kavramsal bir çözümleme. *Milli Eğitim Dergisi* (164)
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Mutlu çocuklar güçlü Türkiye 2023 eğitim vizyonu*. Erişim <https://2023vizyonu.meb.gov.tr/>. 15 Eylül 2020.
- McKimm, J., & McLean, M. (2020). Rethinking health professions' education leadership: Developing 'eco-ethical' leaders for a more sustainable world and future. *Medical Teacher*, 42(8), 855-860.
- Mulvahill, E. (2016). 21 Simple ways to integrate social-emotional learning throughout the day. Erişim www.weareteachers.com/21-simple-ways-to-integratesocial-emotional-learning-throughout-the-day, 16 Eylül 20.
- National Institute of Justice (NIJ), US Department of Justice, Office of Justice Programs, & United States of America. (2017). School Safety: By the Numbers.
- Ndana, J. (2018). Increasing Safety Committee Effectiveness. *Professional Safety*, 63(5), 30-34.
- Paci-Green, R., Varchetta, A., McFarlane, K., Iyer, P., & Goyeneche, M. (2020). Comprehensive school safety policy: A global baseline survey. *International Journal of disaster risk reduction*, 44, 101399.
- Pattison, K. L., Hoke, A. M., Schaefer, E. W., Alter, J., & Sekhar, D. L. (2021). National survey of school employees: COVID-19, school reopening, and student wellness. *Journal of School Health*, 91(5), 376-383.
- Ramirez, Itzel (2020). How Does Bullying Affect Females in School? Capstone Projects and Master's Theses. 884. https://digitalcommons.csumb.edu/caps_thes_all/884.
- Readiness and Emergency Management for Schools (2020). Cyber safety considerations for K-12 schools and school districts. Erişim: https://rems.ed.gov/docs/Cyber_Safety_K-12_Fact_Sheet_508C.PDF, 18 Eylül 2020.
- Sakarya, S. (2020). Pandemi de okul sağlığı. *Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*.
- Shamir-Inbal, T., & Blau, I. (2021). Facilitating emergency remote K-12 teaching in computing-enhanced virtual learning environments during COVID-19 pandemic-blessing or curse? *Journal of Educational Computing Research*, 0735633121992781.
- Smith-Millman, M. K., & Flaspohler, P. D. (2019). School-based suicide prevention laws in action: A nationwide investigation of principals' knowledge of and adherence to state school-based suicide prevention laws. *School Mental Health*, 11(2), 321-334.
- Tanniru, M., & Peral, J. (2021). Digital leadership in education. effective leadership for overcoming ICT challenges in higher education: What faculty, staff and administrators can do to thrive amidst the chaos (Emerald Studies in Higher Education, Innovation and Technology), *Emerald Publishing Limited*, 73-91.
- Thro, W. (2020). Who, what, why & how: Reimagining state constitutional analysis in school finance litigation. *BYU Education & Law Journal*, 2, 2.
- Yavuz, O. (2020) *Lider gençlik lider Türkiye: Kariyer planlaması ve yönetimi kılavuzu*. EYUDER Yayın.
- Yu, C., & Prince, D. L. (2016). Aspiring school administrators' perceived ability to meet technology standards and technological needs for professional development. *Journal of Research on Technology in Education*, 48(4), 239-257.

- Van den Berg, P., Schechter-Perkins, E. M., Jack, R. S., Epshtein, I., Nelson, R., Oster, E., & Branch-Elliman, W. (2021). Effectiveness of three versus six feet of physical distancing for controlling spread of COVID-19 among primary and secondary students and staff: A retrospective, state-wide cohort study. *Clinical infectious diseases: an official publication of the Infectious Diseases Society of America*.
- Weiner, J., Francois, C., Stone-Johnson, C., & Childs, J. (2021, January). Keep safe, keep learning: Principals' role in creating psychological safety and organizational learning during the COVID-19 pandemic. *In Frontiers in Education, 5*, 282. Frontiers.
- Williams, S., Schneider, M., Wornell, C., & Langhinrichsen-Rohling, J. (2018). Student's perceptions of school safety: It is not just about being bullied. *The Journal of School Nursing, 34*(4), 319-330.
- Willgerodt, M. A., Walsh, E., & Maloy, C. (2021). A scoping review of the whole school, whole community, whole child model. *The Journal of School Nursing, 37*(1), 61-68.
- Zuilkowski, S. S., & Marty, A. H. (2021). Student perceptions of school safety and student learning outcomes in a context of protracted conflict. *International Journal of Educational Development, 82*, 102372.